

Pojem - vynález x objev

Nicolai Hartmann obhájí tezi, že *objev* pojmu („Entdeckung des Begriffs als solchen“, 4163, S. 102) je pozdní objev. V tom má pravdu, přesněji: jen kus pravdy. O objevu, odkrytí, odhalení atd. může být řeč jen tam, kde to, co bylo nebo bude, eventuálně má být objeveno, tu je dříve, tj. ještě před tím objevením. Hartmann se však zcela mylně domnívá, že pojmy jsou všude tam, kde je myšlení; doslova říká, že každé myšlení operuje s pojmy, a to odedávna (dtto, S. 103: „Selbstverständlich operiert er mit Begriffen – das hat man von jeher getan, das tut alles Denken“ – jde tu o Aristotela, ale na tom teď nezáleží). Ve skutečnosti je dost pozdní sám *vynález* pojmů a pojmovosti, tj. jak ono operování (zacházení) s pojmy, tedy používání pojmů, tak i vytváření, ustavování, zakládání pojmů, neboť jinak by nebylo s čím zacházet a operovat. Rozhodně neplatí, že jsou pojmy všude tam, kde je myšlení, existuje také velmi dlouhá doba myšlení předpojmového, a dodnes existuje – byť poněkud na okraji nebo jen v určitých okruzích lidské činnosti – myšlení mimopojmové. Tak jako se opravdové myšlení muselo jednou ustavit jako důvěrně spjaté s jazykem (a startovalo tak novou epochu myšlení po epoše myšlení předjazykového), tak teprve vynález pojmů a pojmovosti umožnil nový způsob upřesňování významů jednotlivých slov i jejich převážně narativních vazeb. A teprve v tom okamžiku se otevřela nová možnost určitými slovy označit nejen věci nebo bytosti (jsoucna), a nejen jejich obrazy a dokonce představy, ale také jakési jejich „abstrakce“, jak se tradičně, ale nedomyšleně říkalo. My ovšem musíme místo tzv. abstrakcí zavést hned dva termíny, totiž vedle „pojmu“ ještě také příslušný k němu „intencionální předmět“. To je také náš hlavní argument proti mylnému přesvědčení, že pojmy jsou „obsaženy“ v každém myšlení, i když o tom myslící ještě neví. Intencionální objekt (předmět) je konstrukt, který musí být ustaven („konstruován“) pojmem, tj. za pomoci práce s pojmem, díky myšlenkovému operování s pojmem. Pojem je pojmem jen tenkrát, když je jemu příslušného intencionálního předmětu (jakožto myšlenkového „modelu“) použito k tomu, aby se myslící mohl velmi přesně a v přesném významové rozsahu zaměřit na něco, co je oním modelem modelováno. Bez pojmů je něco takového nikoli nesnadné, nýbrž naprosto nemožné. A ačkoli zatím nevíme, jak myšlenkově uchopit sám pojem (tj. v důsledku nedostatečnosti tradičního pojmového myšlení, jakému nás naučili staří Řekové a které se musíme pokusit reformovat nebo prostě překonat), přece už dnes (a svým způsobem dokonce již dávno) můžeme stanovit některé odlišnosti, které nás nutí pojem neztotožňovat s příslušným jeho intencionálním předmětem.

(Praha, 070221-2.)